

شرح

عهدنامه حضرت امیرالمؤمنین

به مالک اشتر

حجة الاسلام والمسلمين حاج سيد محمد حسن محقق

سر شناسه	: محقق، سید محمد حسن، ۱۳۱۵ -
عنوان قراردادی	: نهج البلاغه، فرمان مالک اشتر، شرح
عنوان و پدید آور	: شرح عهدنامه حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) به مالک اشتر / سید محمد حسن محقق
مشخصات نشر	: قم، باقیات، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۴ ص.
شابک	: ۷۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: علی بن ابی طالب، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - سیاست و حکومت
موضوع	: نامه ها - نهج البلاغه، فرمان مالک اشتر، نقد و تفسیر
شناسه افزوده	: نهج البلاغه، فرمان مالک اشتر، شرح
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ش ۴ م ۳ / ۴۲۳ / BP ۳۸
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۶۰۲۳۴۳
ISBN 978-600-213-029-7	

شرح عهدنامه حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) به مالک اشتر

سید محمد حسن محقق

□ ناشر: باقیات

□ چاپخانه: وفا

□ چاپ: اول - ۱۳۹۰

□ تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

□ شابک: ۷-۲۹-۲۱۳-۶۰۰-۹۷۸

□ قیمت: ۷۰۰۰ تومان

□ کلیه حقوق چاپ و نشر محفوظ است

« فهرست مطالب »

۱۳	تقديم:
۱۵	شرح حال مؤلف:
۱۷	پيشگفتار:
۱۷	صفات عاليه حضرت علي عليه السلام
۲۰	سخن ابن ابی الحديد درباره حضرت علي عليه السلام
۲۱	علي عليه السلام سرچشمه علم فقه
۲۲	علي عليه السلام سرچشمه علم تفسير
۲۲	علي عليه السلام سرچشمه علم نحو
۲۳	شجاعت علي عليه السلام
۲۴	افتخار كشته شدن به دست امام علي عليه السلام
۲۴	شجاعت علي عليه السلام
۲۵	عبادت و قناعت حضرت علي عليه السلام
۲۶	عفو و گذشت علي عليه السلام
۲۷	جهاد حضرت علي عليه السلام
۲۸	گشاده روئی و اخلاق حسنه حضرت علي عليه السلام
۲۸	زهد و عبادت حضرت علي عليه السلام
۲۹	قرآن خواندن حضرت علي عليه السلام
۲۹	راى و تدبير و سياست حضرت علي عليه السلام
۳۱	حضرت علي عليه السلام محبوب همه طوائف و اقوام بود
۳۱	ديدگاه بزرگان درباره حضرت علي عليه السلام
۳۲	علي عليه السلام جامع اعداد
۳۲	علي عليه السلام افصح المتكلمين
۳۳	حضرت علي عليه السلام جامع جميع علوم انبياء
۳۴	حسادت به حضرت علي عليه السلام

۳۵	قضاوت حضرت علی علیه السلام
۳۶	علی علیه السلام از دیدگاه شخصیت‌ها
۳۷	ولادت در کعبه امتیازی منحصر به فرد
۳۷	ویژگی‌های دیگر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام
۳۸	قدم گذاشتن بر دوش پیامبر صلی الله علیه و آله برای شکستن بت‌ها
۴۰	نگاهی به شخصیت مالک اشتر نخعی
۴۰	نمونه‌ای از اخلاق مالک
۴۱	نامه مالک به عایشه
۴۱	نمونه‌ای از شجاعت مالک
۴۲	شرکت مالک در جنگ صفین
۴۳	اعزام مالک به مصر از طرف امیرالمؤمنین علیه السلام
۴۴	شهادت مالک با دسیسه معاویه قبل از رسیدن به مصر
۴۴	سوگ علی علیه السلام در مرگ مالک

شرح عهدنامه حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر

۴۷	فصل اول عهدنامه
۴۷	ای مالک، بدان!
۴۸	حاکمان قبل از حضرت مسیح
۵۰	محکمه‌های عالم
۵۳	راه شناخت بندگان صالح
۵۳	بهترین اندوخته، عمل صالح

فصل دوم عهدنامه

۵۵	مهربانی با خلق
۵۵	صفت ترحم
۵۶	بخل ورزیدن بر نفس
۵۹	مکن درنده خویی با رعیت
۶۱	چشم پوشی از خطا و گناه رعیت

- ۶۲..... سفارش موسی بن جعفر علیه السلام به فرزندان خود
- ۶۳..... پادشه، پاسبان درویش است
- ۶۳..... به یزدان مشو ناسپاس
- ۶۴..... به طور کلی نباید قسم خورد
- ۶۵..... کیفر جنگ با خدا از منظر قرآن
- ۶۶..... عظمت خدا سرکوب کننده‌ی بزرگی و سلطنت دنیا
- ۶۷..... اگر سلطنت برایت بزرگی آورد به بزرگی و عظمت خدا بنگر
- ۶۹..... بزرگی از آن خداست و بس
- ۶۹..... انصاف با خدا و خلق
- ۷۰..... نصرانی وکیل خیزران در محکمه قاضی
- ۷۳..... علی علیه السلام بعد از ۲۵ سال چرا خلافت را قبول کرد؟
- ۷۴..... خداوند دشمن ظالم است
- ۷۷..... میانه روی در حق و همگانی کردن دادگری
- ۸۰..... خاصان مشکل ساز
- ۸۲..... عامه‌ی مسؤولیت پذیر
- ۸۳..... طرد عیب جویان
- ۸۴..... صفت زشت نَمّامی
- ۸۶..... نادیده مگو و دیده را پنهان کن
- ۸۷..... زشتی را بپوشان و عقده را بگشا
- ۸۸..... در تصدیق گفتار بدگو، عجله مکن
- ۸۹..... با سه گروه مشورت نکن!
- ۹۱..... بحثی درباره مشورت
- ۹۲..... با چه کسانی مشورت شود
- ۹۲..... ضرورت وجود وزیر
- ۹۳..... ویژگیهای وزیر
- ۹۴..... تعیین وزیر از نظر علی علیه السلام
- ۹۵..... مددکاران گناه و برادران ستمکاران
- ۹۵..... انتخاب افرادی که گناهکار و زشت کردار نیستند
- ۹۷..... کسی که سخن تلخ حق را گوید، برگزین

- ۱۰۰ به پرهیزکاران و راستگویان بپیوند
 ۱۰۲ نیکوکار و گناهکار پیش تو یکسان نباشند
 ۱۰۳ گمان نیک والی به رعیت
 ۱۰۴ خوش بینی به رعیت
 ۱۰۵ حفظ سنت صالحه
 ۱۰۷ با دانشمندان و فرزندان گفتگو کن

فصل سوم عهدنامه

- ۱۱۰ چند دسته بودن رعیت
 ۱۱۱ سپاهیان دژها و قلعه‌های استوار
 ۱۱۳ ارتش و سپاه از کجا باید تأمین شود
 ۱۱۴ بدون قاضیان و کارگزاران و نویسندگان آسایشی نیست
 ۱۱۵ ارزش سوداگران و صنعتگران
 ۱۱۶ اهمیت شغل زارعین
 ۱۱۶ توجه کریمان به طبقه پائین جامعه
 ۱۲۱ پاره‌ای از نصایح امام سجاد علیه السلام به فرزندش
 ۱۲۲ حق والی بر همه‌ی اقشار

فصل چهارم عهدنامه

- ۱۲۴ ویژگی‌های فرمانده
 ۱۲۴ به آبرومندان نزدیک شو
 ۱۲۷ به کارگماشتن افراد خوب و با سخاوت
 ۱۲۹ توجه دلسوزانه به لشکریان
 ۱۲۹ نامه‌ی حسن بصری به عمر بن عبدالعزیز
 ۱۳۰ ملاک گزینش فرمانده
 ۱۳۱

فصل پنجم عهدنامه

- ۱۳۳ اقامه عدل عامل روشنی چشم زمامدار
 ۱۳۳ گفتار حکماء در این باره
 ۱۳۵

۱۳۵	عدل چیست؟
۱۳۶	عدل و احسان
۱۳۸	معانی عدل
۱۳۹	اقسام عدل
۱۳۹	تفسیر بر یک آیه
۱۴۰	رعایت امانت
۱۴۱	رعایت عدل در حکومت
۱۴۳	عاملان به حکم خدا
۱۴۴	عدالت در گفتار
۱۴۵	اجرای عدالت مهم‌تر از توصیه به آن است
۱۴۷	شکایت مظلوم به خدا
۱۴۹	برآوردن آرزوها و یاد کردن به نیکی
۱۵۰	ارجاع امور به قرآن و سنت پیامبر

۱۵۳	فصل ششم عهدنامه
۱۵۳	برترین افراد برای داوری
۱۵۴	نشانه‌های قاضی خوب از نظر امام علی علیه السلام
۱۵۵	نباید اهل دعوی، قاضی را به لجبازی بکشند
۱۵۵	حکم به ناحق
۱۵۶	اصرار به اشتباه نداشتن، و رجوع به حق
۱۵۷	رشوه نگرفتن و اکتفا نکردن به فهم سطحی
۱۵۷	درنگ در شبهات
۱۵۸	تحمل دادخواهان
۱۵۸	شکیبایی از همه در کشف امور
۱۵۹	قاطعیت در حکم
۱۵۹	پرهیز از خودستایی
۱۶۰	بی تأثیر بودن تشویق مراجعه کنندگان در اجرای حکم
۱۶۰	وسوسه‌ی شیطان برای صدور حکم
۱۶۰	قضات چهار دسته‌اند

کنترل کردن قضات	۱۶۱
حسادت به مقام قاضی	۱۶۱
سفارش عمر به معاویه	۱۶۳
کنیز احمق متعلق به صاحب است	۱۶۴

فصل هفتم عهدنامه

شیوه و مبنای انتخاب کارگزاران	۱۶۸
نمونه‌هایی از رفتار کارگزاران ظالم	۱۷۰
حقوق کارگزاران	۱۷۳
خیانت کارگزاران	۱۷۶
صلاح خراج و خراج دهندگان	۱۷۹
توجه به آبادانی و عمران	۱۸۱
عهدنامه شاپور به پسرش	۱۸۲
سبک ساختن بار رعیت	۱۸۴
دوراندیشی در برخورد با رعیت	۱۸۵

فصل هشتم عهدنامه

توجه به نویسندگان (مشاوران)	۱۸۸
مواظبت بر اطلاع رسانی دقیق	۱۸۹
مبنای انتخاب وزیر	۱۹۱
برای هر کاری مسؤولی بگمار	۱۹۳

فصل نهم عهدنامه

پذیرش سفارش تجار و صنعتگران	۱۹۵
عواملی که برای عامه ضرر و برای والی عیب دارند	۱۹۷

فصل دهم عهدنامه

سفارش زیردستان و درماندگان و بیچارگان	۲۰۰
.....	۲۰۲

۲۰۳	مستمندان به عدل و دادگری نیازمندترند
۲۰۵	فرق بین فقیر و مسکین و بائس
۲۰۵	حکایتی در بُخل
۲۰۶	رفتار درست با مستمندان

۲۰۸ فصل یازدهم عهدنامه

۲۰۸	رسیدگی به نیازمندان
۲۰۹	فروتنی در مقابل پروردگار
۲۰۹	زنهار از درشتی و سخن ناهموار
۲۱۰	تکلم بدون لکنت
۲۱۲	سفارش به اجرای عدالت و اداء امانت
۲۱۲	اصلاح کار خیر به سه خصلت
۲۱۳	اکرام سائل
۲۱۳	کارهایی که خود والی باید انجام بدهد
۲۱۴	اختصاص بهترین اوقات برای خداوند
۲۱۶	باعث تنفر مردم از نماز جماعت مشو

۲۱۸ فصل دوازدهم عهدنامه

۲۱۸	مدت طولانی غایب نشو
۲۲۰	کارگزار شهر

۲۲۲ فصل سیزدهم عهدنامه

۲۲۲	کنترل خواص و فامیل
۲۲۴	اجرای حق درباره خویش و بیگانه
۲۲۴	داشتن دلیل و مدرک

۲۲۵ فصل چهاردهم عهدنامه

۲۲۵	پذیرش صلح خداپسندانه
۲۲۵	راعی خوب چه کسی است

۲۲۶	پادشاهان ویرانگرند
۲۲۸	جهاد اسلامی جنبه‌ی مادی ندارد
۲۲۹	صلح جهانی تنها در سایه ایمان
۲۳۰	وفای به عهد
۲۳۱	پناه آوردن قیس بن زهیر به طایفه نمر و وصایای او
۲۳۲	پرهیز از خیانت و عهد شکنی

فصل پانزدهم عهدنامه

۲۳۴	پرهیز کن از به ناحق ریختن خون‌ها
۲۳۶	تبعات و عقوبت قتل
۲۳۸	جنايات بسر بن ارطاه در حجاز و یمن
۲۳۸	گردنکشی مانع ادای خونیه‌ها نگردد
۲۳۹	پرهیز از خودپسندی و منت گذاشتن
۲۴۲	روایاتی در نکوهش عجب و خودپسندی
۲۴۳	در زبان عجب و خودپسندی
۲۴۵	پرهیز از عجله و سستی
۲۴۵	بپرهیز از نادانی و آنچه متعلق به عامه مردم است
۲۴۶	باد بینی، شراره تندى و تیزی بیان را مهار کن
۲۴۶	وصایای آن حضرت
۲۵۱	یادآوری از سرنوشت گذشتگان
۲۵۱	تو را به سفارشات پیامبر، سفارش می‌کنم
۲۵۲	توفیق یافتن در رضایت و خشنودی خداوند
۲۵۳	منابع و مأخذ

شرح حال مؤلف:

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقا سید محمد حسن محقق فرزند روحانی عارف مرحوم حجت الاسلام سید حسین محقق از سلسله سادات رضا توفیق که نسب ایشان به امام زاده والامقام جناب موسی مبرقع مدفون در جوار حضرت معصومه علیها السلام در قم، منتهی می شود.

ایشان فرزند امام جواد علیه السلام است و بدین جهت آن سادات جلیل القدر را تقوی می نامند. وی در سال ۱۳۱۵ هجری شمسی در یکی از توابع شهرستان دهدشت کهگیلویه در یک بیت روحانی و علمی متولد شد. وی ابتدا در حوزه علمی بهبهان از محضر مرحوم آیت الله سید محمد علی مرتضوی که سیدی زاهد و مورد توجه عامه مردم بهبهان بود کسب فیض نمود و همچنین از دیگر علمای وقت بهبهان از جمله از محضر آیت الله شیخ محمد هاشم فقهی بهبهانی کسب فیض نمود.

بعد از آن به حوزه علمی اهواز مهاجرت و در مدرسه علمی مرحوم آیت الله شیخ محمد جعفر انصاری مشغول کسب علوم دینی گردید - که خداوند بر توفیقات این بیت شریف بیفزاید.

سالیان متمادی در درس خارج از مرحوم آیت الله میرسیدعلی بهبهانی و مرحوم آیت الله شیخ ابوالحسن انصاری و مرحوم آیت الله حاج سید محمد جعفر مروج جزائری

کسب فضیلت نموده و بهره برده است.

خداوند آن هر سه بزرگوار را که مقامشان عالی است متعالی بگرداند.

جناب محققى همواره مورد لطف و توجه حضرت آیت الله بهبهانی بوده به طوری که آن بزرگوار می فرمود: منبرهای آقای محقق قابل استفاده است و ایشان را به ادامه وعظ و خطابه تشویق می کرد.

از جمله حالات مؤلف ارادت بی حد و حصر ایشان به ساحت مقدس حضرت امام حسین علیه السلام می باشد. به حدی که این توفیق را با هیچ مقام و منصبی مبادله نکرده است. ایشان در نقل کرامتی از آن وجود مقدس چنین می گوید:

در سال ۱۳۸۴ دچار یک بیماری سخت گردیدم به طوری که آن بیماری کاملاً بر من مستولی شد تا آنجا که از زندگی و حیات مایوس گردیدم.

در هنگام بیماری مرتب به حضرت امام حسین علیه السلام متوسل می شدم و طلب شفا می نمودم.

در یکی از شب ها که وضع جسمانیم بسیار بد بود در عالم خواب به محضر آن حضرت علیه السلام مشرف شدم و از ایشان تقاضای شفا نمودم.

و به آن حضرت عرضه داشتم: آقا بزرگان در بخشش به استحقاق افراد نظر ندارند بلکه نظر به بزرگی خود دارند.

اگر من استحقاق ندارم ولی شما بزرگوار می باشید.

در این هنگام حضرت علیه السلام تبسمی فرمودند و سه تکه از چوب گیاهی را به من مرحمت نموده و فرمودند: از اینها استفاده کن خوب می شوی ولی منبر هم برویدا

به لطف خداوند متعال و عنایت آن بزرگوار شفا یافتم.

و پس از آن خواب به تصدیق خیلی از دوستان در ذکر و بیان احوالات ائمه

معصومین علیهم السلام توفیق بیشتری یافته ام.